តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (ខ្លឹមសារសង្ខេប)

ដោយ បណ្ឌិត មាស បូរ៉ា

១. សេចក្តីផ្តើម

នៅកម្រិតអន្តរជាតិ មានយន្តការដោះស្រាយជម្លោះជាច្រើន រួមបញ្ចូលផងដែរ តុលាការក្នុងវិស័យយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌ (Criminal Justice)។ តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (International Criminal Court: ICC) ត្រូវបានបង្កើតក្នុងឆ្នាំ ១៩៩៨។ មានអ្នកស្រាវជ្រាវខ្លះ ច្រឡំសមត្ថកិច្ចរបស់តុលាការនេះ នឹងតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ។ អត្ថបទសង្ខេបខ្លីនេះ ព្យាយាមស្រាយបំភ្លឺបញ្ហានេះ ព្រមទាំងបង្ហាញពីបច្ចុប្បន្នភាពខ្លះៗ ដូចជា បញ្ហាការស្នើសុំដកខ្លួនរបស់ ហ្វីលីពីន ក្រោយពីប្រធានាធិបតីខ្លួន បានជាប់បណ្តឹងនៅចំពោះមុខ ICC ពាក់ព័ន្ធនឹង ការបង្ក្រាបជនសង្ស័យប្រព្រឹត្តបទល្មើសគ្រឿងញៀន។

២. សមត្ថកិច្ច និងយុត្តាធិការ

តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ (តពអ) ជាស្ថាប័នអចិន្ត្រៃយ៍[1] តែមិនមែនជាស្ថាប័នរបស់ អង្គការសហប្រជាជាតិទេ។[2] វាជាស្ថាប័ន បង្កើតតាមសន្ធិសញ្ញារ៉ូម ក្រោមការគ្រប់គ្រងចាត់ចែងរបស់សន្និសីទរបស់រដ្ឋភាគី (Conference of State Parties)។[3] តពអ មានសមត្ថកិច្ច លើបទល្មើសក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ មាន បទប្រល័យពូជសាសន៍ បទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងមនុស្សជាតិ បទឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ព្រមទាំងបទឧក្រិដ្ឋឈ្លានពាន (Aggression)។[4] ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី បទឧក្រិដ្ឋចុងក្រោយ ទើបនឹងអាចត្រូវបានយកមកអនុវត្តក្នុងឆ្នាំ ២០១៨ ក្រោយការធ្វើវិសោធនកម្មលក្ខន្តិកៈ ក្នុងឆ្នាំ

---

[1] ប្រវត្តិនៃ ICC, https://www.icc-cpi.int/about (ចូលមើលក្នុងថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៩)។

[2] Courts and Tribunals, https://research.un.org/en/docs/law/courts(ចូលមើលក្នុងថ្ងៃទី ២៥ ខែ មេសា ឆ្នាំ ២០១៩)។

[3] មាត្រា ១២៣ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, UN General Assembly, *Rome Statute of the International Criminal Court (last amended 2010)*, 17 July 1998, ISBN No. 92-9227-227-6, available at: https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a84.html [accessed 12 November 2019] (Rome Statute)។

[4] មាត្រា ១៥ *(bis)* នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម។

២០១០។ មានមូលហេតុជាច្រើននៅពីក្រោយការពន្យារនេះ ដោយសារ ការផ្តល់និយមន័យនៅមិនទាន់មានការឯកភាព។[5] ប្រទេសមហាអំណាច ដែលមានលទ្ធភាពក្នុងការឈ្លានពានប្រទេសដទៃ មិនចង់ឲ្យមានបទឧក្រិដ្ឋប្រភេទនេះ ក្នុងសមត្ថកិច្ចរបស់ តពអ។[6]

តាមទ្រឹស្តីមិនប្រតិសកម្មនៃច្បាប់ (Non-Retroaction of Law) តពអ មានសមត្ថកិច្ចចំពោះបទឧក្រិដ្ឋ ដែលកើតមានក្រោយពេលដែល លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម បង្កើត *តពអ* ចូលជាធរមានសម្រាប់ប្រទេសដែលទទួលយកសមត្ថកិច្ចរបស់ តពអ[7] និងមានសមត្ថកិច្ចលើជនល្មើស ដែលមានអាយុលើសពី១៨ ឆ្នាំ។[8]

សូមបញ្ជាក់ថា *តពអ* ជាយន្តការដាក់ការទទួលខុសត្រូវលើបុគ្គល (Individual Criminal Liability) មិនមែនដាក់ការទទួលខុសត្រូវលើរដ្ឋ ដោយសារជាទ្រឹស្តី រដ្ឋមិនអាចប្រព្រឹត្តបទព្រហ្មទណ្ឌទេ ហើយគេពិបាកដាក់គុករដ្ឋផងដែរ។[9] ជាក់ស្តែង អំពើឈ្លានពាន ឧទាហរណ៍ សង្គ្រាមឈ្លានពានជាទង្វើរបស់រដ្ឋ ពីព្រោះសភាជាអ្នកអនុម័តឲ្យធ្វើសង្គ្រាម។[10] ក្នុងនោះ ប្រមុខរដ្ឋាភិបាល មេបញ្ជាការដែលចូលរួមក្នុងការធ្វើសង្គ្រាម នឹងទទួលខុសត្រូវសម្រាប់អំពើដោយឡែករបស់ខ្លួន នៅចំពោះមុខ *តពអ*។ ដោយឡែកប្រទេសដទៃ ដែលរងគ្រោះដោយសារសង្គ្រាមនោះ អាចដាក់រដ្ឋបង្ករសង្គ្រាមទទួលខុសត្រូវ (State Responsibility) តាមរយៈការប្តឹងទៅយន្តការផ្សេងដូចជា តុលាការយុត្តិធម៌

---

[5] History, https://en.wikipedia.org/wiki/Crime_of_aggression

[6] ICC crime of aggression comes into effect without key signatures, https://www. the guardian.com/law/2018/jul/17/icc-crimeof-aggression-comes-into-effect-without-key-signatories-uk-law-war

[7] មាត្រា ១១ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[8] មាត្រា ២៦ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម , *supra* note 3។

[9] *"Crimes against international law are committed by men, not by abstract entities, and only by punishing individuals who commit such crimes can the provisions of international law be enforced" Opening statement at the Nuremberg Trial of the Major War Criminals, the U.S. Chief Prosecutor, Justice Robert Jackson. See:* Arzt, Donna E: "Participants in international legal relations". In volume, Lori Fisler Damrosch: Beyond confrontation. 1995. P. 67 quoted and cited in Conrado M. Assenza, Individual as Subject of International Law in the International Court of Justice Jurisprudence, 2010, p. 5. Alain Pellet, *Can a State Commit a Crime? Definitely, Yes!*, 10(2) European Journal of International Law, 1999, 425-434.

[10] មាត្រា ២៨ ថ្មី, ច្បាប់រដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជា ឆ្នាំ ១៩៩៣។

អន្តរជាតិ (International Court of Justice)។[11] ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី វាមិនមែនជាការងារងាយស្រួលទេ។[12]

បុគ្គលត្រូវបានទទួលខុសត្រូវ លើបទឧក្រិដ្ឋទាំងបួន ខាងលើ ដោយសារ បានចូលរួម បញ្ជា ជួយ និងតាមទម្រង់សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (Joint Criminal Enterprise: JCE)។ ជាទម្រង់មួយ ដ៏ចំរូងចំរាស់ សូម្បីនៅមុខ អវតក[13] ដែលនាំឲ្យមានការសរសេរយ៉ាងច្បាស់ ក្នុងលក្ខន្តិកៈរ៉ូម៖ "*ក្នុងមធ្យោបាយណាមួយ ចូលរួមក្នុងការប្រព្រឹត្ត ឬប៉ុនប៉ងប្រព្រឹត្ត នៃបទឧក្រិដ្ឋ ដោយក្រុមមនុស្ស ធ្វើសកម្មភាពតាមគោលបំណងរួម...*"។[14]

ទោះបីបទឧក្រិដ្ឋបានកើតឡើង ប្រព្រឹត្តិដោយបុគ្គលអាយុលើស ១៨ឆ្នាំក្តី ក៏ *តពអ* ត្រូវពិចារណាលើកត្តាជាបន្ថែមទៀត ដូចជាបទឧក្រិដ្ឋកើតឡើងក្នុងដែនដីរដ្ឋជាភាគី[15] ឬប្រព្រឹត្តដោយប្រជាពល រដ្ឋនៃរដ្ឋជាភាគី[16] ព្រមទាំង ការដែលរដ្ឋភាគី មិនចាត់វិធានការស៊ើបអង្កេត ឬវិន្និច្ឆ័យ សេចក្តីទើប *តពអ* លូកដៃចូលតាមគោលការណ៍បំពេញបន្ថែម (Principle of Complementary)។[17]

---

[11] ឧទាហរណ៍បណ្តឹងរបស់ប្រទេស យូហ្គោស្លាវីប្រឆាំងនឹងបារាំង ទៅតុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ ពាក់ព័ន្ធការប្រើកំលាំងដោយ ប្រទេសនេះ ក្នុងក្របខ័ណ្ឌ NATO, Legality of Use of Force (Serbia and Montenegro v. France) https://www.icj-cij.org/en/case/112.

[12] តុលាការយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ អាចទទួលនិងពិនិត្យបណ្តឹងរដ្ឋ ប្រឆាំងរដ្ឋ ក្នុងករណី ដែលរដ្ឋទាំងពីរទទួលស្គាល់សមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួនក្នុងការពិចារណា និងសម្រេចលើរឿងក្តី, មាត្រា ៣៦ នៃលក្ខន្តិកៈ ICJ United Nations, *Statute of the International Court of Justice*, 18 April 1946, available at: https://www.refworld.org/docid/3deb4b9c0.html [accessed 25 April 2019]

[13] សូមមើលសេចក្តីសម្រេចរបស់ អង្គបុរេជំនុះជម្រះ សាលដីកាលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតចំពោះការអនុវត្តសហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម, D97/15/9 (public), ២០ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០១០។

[14] In any other way contributes to the commission or attempted commission of such a crime by a group of persons acting with a common purpose, មាត្រា ២៥ (៣.ឃ)។

[15] មាត្រា ១២នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[16] មាត្រា ១២នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[17] បុព្វកថា និងមាត្រា ២ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។ សូមមើល Linda E. Carter, The Principle of Complementarity and the International Criminal Court: The Role of Ne Bis in Idem, 8 Santa Clara J.Int'l L. 165 (2010).

គោលការណ៍នេះ តម្រូវថាប្រសិនបើតុលាការរដ្ឋមានសមត្ថភាព ឆន្ទះពិតប្រាកដ ក្នុងការស៊ើបអង្កេតស្វែងរកយុត្តិធម៌ *តពអ* នឹងមិនធ្វើការស៊ើបទេ។ ក៏ប៉ុន្តែ ក្នុងតុលាការរដ្ឋ មានដំណើរស៊ើបអង្កេតរួច ផ្ទាកទៅវិញ ក្នុងចេតនាលាក់បំបាំងការពិត *តពអ* នឹងលូកដៃយករឿងមកពិនិត្យវិញ។[18] ស្រដៀងគ្នានេះ នៅពេល *តពអ* កំពុងដំណើរក្តី ហើយតុលាការរដ្ឋ អាចស្នើសុំឲ្យ *តពអ* បញ្ជូនរឿងទៅតុលាការរដ្ឋវិញ។[19] ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តីវាទំនងជាស្មុគ្រស្មាញ ហើយពុំទាន់កើតមានឡើយកន្លងមក។

ដំណើរការនៃការស៊ើបអង្កេត ដោយ *តពអ* ចាប់ផ្តើមពីការផ្តួចផ្តើមរបស់រដ្ឋអាជ្ញាខ្លួនឯងផ្ទាល់តាមព័ត៌មាន ដែលបានទទួល[20] ឬតាមបណ្តឹងរបស់បុគ្គល អង្គការ រដ្ឋជាភាគី[21] និងជាចុងក្រោយតាមការបញ្ជូនពីក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិ។[22] រដ្ឋអាជ្ញា មានឯករាជ្យភាព និង ឆន្ទានុសិទ្ធិ អាស្រ័យហេតុនេះ គាត់អាចធ្វើការអង្កេតជាបឋម (Preliminary Investigation) មុនឈានទៅរកការស៊ើបអង្កេតជាផ្លូវការ នាំទៅរកការស្នើចាប់បញ្ជូនខ្លួន និងឃុំខ្លួនជនសង្ស័យ ដែលតម្រូវឲ្យមានការឯកភាព ឬអនុញ្ញាតពីអង្គបុរេជំនុំជម្រះ (Pre-Trial Chamber)។[23]

រដ្ឋអាជ្ញា នឹងចាត់ធ្វើការស៊ើបអង្កេតតាមបណ្តឹងរបស់រដ្ឋ និងបុគ្គល សម្រាប់តែបទល្មើសកើតក្នុងដែនដី ឬដោយប្រជាពលរដ្ឋរបស់រដ្ឋជាភាគី។ ក៏ប៉ុន្តែ ករណីបញ្ជូនដោយក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខធ្វើឡើងសម្រាប់ករណីទាំងអស់ទោះបី បទល្មើស កើតឡើងក្នុងរដ្ឋមិនមែនជាភាគីនៃលក្ខន្តិកៈរ៉ូម។ ជាក់ស្តែង ករណីស្ថានភាពក្នុងប្រទេសស៊ូដង់ ដែលប្រទេសនេះ មិនមែនជាភាគីនៃ លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម។[24] ករណីនេះ ក៏កើតមានដោយកម្រដែរ ដោយសារ វាតម្រូវឲ្យមាន ការឯកភាពរបស់

---

[18]មាត្រា ១៧ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[19] International Criminal Court , Questions and Answers on the International Criminal Court, http://www.iccnow.org/documents/FS_ICC_QA.pdfp.4.

[20] មាត្រា ១៥ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[21] មាត្រា ១៤ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[22] មាត្រា ១៣ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[23] មាត្រា ១៥ (៣)នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[24] Situation in Darfur, Sudan, ICC-02/05, https://www.icc-cpi.int/darfur

សមាជិកអចិន្ត្រៃយ៍របស់ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខ។[25] ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខក៏ អាចផ្អាកនីតិវិធីនេះឡើងវិញដែរ ប្រសិនបើគិតថា វានាំឲ្យមានបញ្ហាសន្តិភាព ដែលជាសមត្ថកិច្ចរបស់ខ្លួន។[26] នេះនាំឲ្យមានការរិះគន់អំពីកង្វះឯករាជ្យភាពរបស់ *តពអ* ដោយសារការអន្តរាគមរបស់ ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខ ដែលគេអះអាងថា ជាអំណាចនីតិប្រតិបត្តិ ជារដ្ឋាភិបាលនៃពិភពលោក។[27]

រដ្ឋអាជ្ញា មានសិទ្ធិ និងអំណាចស្នើសុំឲ្យរដ្ឋជាភាគីសហការ ចាប់បញ្ជូនជនសង្ស័យមក *តពអ*។[28] ដំណើរកាត់វិនិច្ឆ័យសេចក្តី ចំណាយពេលវេលាច្រើន ដោយសារបញ្ហានីតិវិធីតាមផ្លូវច្បាប់តម្រូវដូចជាការធានានូវសិទ្ធិសេរីភាពរបស់ជនសង្ស័យ[29] រួមទាំងសិទ្ធិប្តឹងឧទ្ធរណ៍ទៅ អង្គជំនុំជម្រះជាន់ខ្ពស់ (Appellate Chamber)។[30] *តពអ* ប្រើប្រាស់នីតិវិធីចម្រុះ កំមុនឡូ និង ស៊ីវិលឡូ។[31] នៅពេលដែលជនសង្ស័យ ត្រូវបានរកឃើញថា មានពិរុទ្ធភាព ពិរុទ្ធជនត្រូវបានដាក់ពន្ធនាគារនៅក្នុងប្រទេសជាភាគីដែលព្រមទទួល តាមការព្រមព្រៀងរវាង រដ្ឋនោះ និង *តពអ*។[32]

៣. បញ្ហាប្រឈម

មានបញ្ហា និងឧសបគ្គជាច្រើន ដែល *តពអ* បានប្រឈម។ អ្វីចម្បង គឺការខ្វះការសហការពីរដ្ឋជាភាគី។ *តពអ* មិនមានមន្ត្រីនគរបាលយុត្តិធម៌សម្រាប់អនុវត្តដីកាទេ។ អ្វីៗត្រូវការសហការពីរដ្ឋជាភាគី ក្នុងទម្រង់ជាការអនុវត្តកាតព្វកិច្ច។[33] *តពអ* មិនមានវិធានការមានប្រសិទ្ធ ភាព ក្នុងការបង្ខំ

---

[25] មាត្រា ១៦នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[26] មាត្រា ១៦នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[27] Hemi Mistry, the UN Security Council and the International Criminal Court, 2012, p.3.

[28] ផ្នែកទី ៩ ស្តីពី ជំនួយផ្នែកតុលាការ និង សហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3.។

[29] មាត្រា ៦៧ និង៦៨ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[30] មាត្រា ៣៩ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3។

[31] Gilbert Bitti, Two Bones of Contention Between Civil and Common Law: the Record of the Proceedings and the Treatment of a *Concursus Delictorum*, p. 288, https://www.legal-tools.org/doc/b7b81a/

[32] មាត្រា ១០៣ នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3.។ ឧទាហរណ៍ ICC បានចុះកិច្ចព្រមព្រៀងជាមួយប្រទេស ហ្វាំងឡង់, Agreement between the International Criminal Court and the Government of the Republic of Finland on the Enforcement of Sentences of the International Criminal Court, ICC-PRES/07-01-11, entry into Force 24 April 2011.

[33] Judge Sang-Hyun Song, Past Achievements and Future Challenges of the ICC, Keynote speech for the 20th Anniversary of the Rome Statute, p.2

ឲ្យរដ្ឋភាគីអនុវត្តតាមកាតព្វកិច្ចដែរ។ ជាក់ស្តែង ប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង ដែលជាភាគី ខកខានមិនបានឃាត់ និងចាប់ខ្លួន ប្រធានាធិបតីស៊ូដង់ខាងត្បូង *Bashir* មក *តពអ* ទេ នៅពេលប្រធានាធិបតីរូបនេះ មានវត្តមានលើដែនដីខ្លួន។[34]

ស្ថានភាពប្រទេសស៊ូដង់ ត្រូវបានបញ្ជូនដោយក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខ។ តាមខ្លឹមសារនៃច្បាប់ធម្មនុញ្ញមាត្រា ១០៣ និងជំពូក ៧[35] រដ្ឋទាំងអស់ ត្រូវតែអនុវត្តតាមសេចក្តីសម្រេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខ មានន័យថា មានកាតព្វកិច្ចចាប់បញ្ជូន លោក *Bashir* តែជាក់ស្តែង លោក *Bashir* នៅតែមានសេរីភាពដើរហើរ ជាពិសេសក្នុងតំបន់ទ្វីបអាហ្វ្រិក។

គេអាចអះអាងថា ដោយសារតែ លោក *Bashir* មានអភ័យឯកសិទ្ធិប្រមុខរដ្ឋ។ នេះមិនត្រឹមត្រូវទេ ពីព្រោះមាត្រានៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម បាននិយាយច្បាស់ថា អភ័យឯកសិទ្ធិ មិនត្រូវជារបាំងនៃការចោទប្រកាន់ទេ។[36] បន្ថែមពីលើនេះ លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម មិនអនុញ្ញាតឲ្យមានការចុះខរក្សាសិទ្ធិទេ។ ដូចនេះ ប្រសិនបើ រដ្ឋចូលជាភាគី រដ្ឋត្រូវអនុវត្តតាមកាតព្វកិច្ចទាំងអស់មានចែងក្នុងលក្ខន្តិកៈនេះ។[37] អភ័យឯកសិទ្ធិ មិនអាចរារាំងការចោទប្រកាន់បទឧក្រិដ្ឋកម្មក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិទេ។ អវតកបានបញ្ជាក់ច្បាស់ ផងដែរលើបញ្ហានេះ។[38]

---

[34] នេះនាំឲ្យ អង្គបុរេជំនុំជម្រះ ២ ចេញសេចក្តីសម្រេចមួយ អះអាងថា អាហ្វ្រិកខាងត្បូងខកខានក្នុងការសហការ ក៏ប៉ុន្តែមិនសម្រេចបញ្ជូនរឿងនេះទៅ កិច្ចប្រជុំរបស់រដ្ឋជាភាគីនៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូមទេ, Pre-Trial Chamber II, Decision under article 87(7) of the Rome Statute on the non-compliance by South Africa with the request by the Court for the arrest and surrender of Omar Al-Bashir, No.: ICC-02/05-01/09, 6 July 2017, p.53.

[35] In the event of a conflict between the obligation of the Members of the United Nations under the present Charter and their obligation under any other international agreement, their obligations under the present Charter shall prevail. Also, see articles 43 and 38, see United Nations, *Charter of the United Nations*, 24 October 1945, 1 UNTS XVI, available at: https://www.refworld.org/docid/3ae6b3930.html [accessed 25 April 2019

[36] Robert Uerpmann, *Immunities before International Criminal Courts*, in Bartlomiej Krzan (ed.), Prosecuting International Crime, 2016, p.2.

[37] *មិនមានខរក្សាសិទ្ធិមិនអនុវត្ត ត្រូវបានអនុញ្ញាតឡើយដល់លក្ខន្តិកៈនេះ* មាត្រា ១២០នៃលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូម, *supra* note 3.

[38] អង្គជំនុំជម្រះ សេចក្តីសម្រេចលើអញ្ញត្រកម្មរបស់ អៀង សារី តាមវិធាន ៨៩ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង (គោលការណ៍គ្មានការកាត់ទោសពីរដងចំពោះបទល្មើសតែមួយ និងការលើកលែងទោស និងការអនុគ្រោះទោស), E51/15, ៣ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ ២០១១ (ឯកសារសាធារណៈ), កថាខ័ណ្ឌ ៤៣។

បញ្ហាអភ័យឯកសិទ្ធិ ជាឧបសគ្គ ប្រសិនបើយោងដល់មាត្រា ៩៨។[39] *តពអ* ជាស្ថាប័នអន្តរជាតិ ដែលត្រូវតែគោរពផងដែរនូវវិធានច្បាប់អន្តរជាតិ សម្រាប់ជាគម្រូដល់ស្ថាប័នដទៃ។ តាមមាត្រានេះ *តពអ* មិនអាចបង្ខំឲ្យរដ្ឋមិនមែនជាភាគី ចាប់បញ្ជូនជនសង្ស័យដែលស្ថិតក្នុងដែនដីរបស់ខ្លួន មក *តពអ* ទេ ដោយសារ រដ្ឋមិនមែនជាភាគី មិនមានកាតព្វកិច្ច និង រដ្ឋនេះត្រូវគោរពកាតព្វកិច្ចផ្តល់អភ័យឯកសិទ្ធិដល់មេដឹកនាំ (ជនសង្ស័យ) តាមសន្ធិសញ្ញាផ្សេងទៀត។[40]

ផ្អែកលើមាត្រា ៩៨[41] នេះហើយ សហរដ្ឋអាមេរិក ទោះបីមិនមែនជាភាគី នៃលក្ខន្តិកៈរ៉ូមក្តី រដ្ឋនេះ បានចុះកិច្ចព្រមព្រៀងទ្វេភាគីជាមួយរដ្ឋមួយចំនួន ក្នុងនោះមានកម្ពុជា ឡាវ ហ្វីលីពីន ទីម័រខាងកើត សិង្ហបុរី ថៃ ផងដែរ បង្កើតជា កាតព្វកិច្ច ទៅវិញទៅមក (Reciprocal Obligation) មិនបញ្ជូនជនសង្ស័យទៅ *តពអ*។[42]

ជាចុងក្រោយ មានការរិះគន់ថា *តពអ* រើសអើងកាត់ទោសតែមេដឹកនាំនៃប្រទេសក្រីក្រ ជាពិសេសមេដឹកនាំស្បែកខ្មៅ នៃទ្វីបអាហ្វ្រិក។[43] អ្នកនិពន្ធរូបនេះ មិនហ៊ានអះអាងថាខុស ឬត្រូវទេ

---

[39] សូមមើល លេខយោងទី៤១ ខាងក្រោម។

[40] United Nations, *Vienna Convention on Consular Relations*, 24 April 1963, available at: https://www.refworld.org/docid/3ae6b3648.html [accessed 25 April 2019]

[41] ១. តុលាការមិនអាចធ្វើសំណើឲ្យបញ្ជូន ឬ សុំជំនួយ ដែលនឹងទាមទាររដ្ឋត្រូវបានស្នើ (Requested State) អនុវត្តមិនស្របនឹងកាតព្វកិច្ចក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ ទាក់ទងនឹងរដ្ឋ ឬអភ័យឯកសិទ្ធិការទូត របស់បុគ្គល ឬទ្រព្យសម្បត្តិរបស់រដ្ឋទីបី លុះត្រាតែតុលាការ ទទួលបានកិច្ចសហប្រតិបត្តិការជាដំបូងពីរដ្ឋទីបីនោះ បោះបង់នូវអភ័យឯកសិទ្ធ។ ២. តុលាការមិនអាចធ្វើសំណើឲ្យបញ្ជូន ដែលនឹងទាមទារឲ្យរដ្ឋត្រូវបានស្នើ អនុវត្តផ្ទុយនឹងកាតព្វកិច្ចក្រោមកិច្ចព្រមព្រៀងអន្តរជាតិ ដែលតាមកិច្ចព្រមព្រៀងនោះ ការយល់ព្រមរបស់រដ្ឋបញ្ជូន (Sending State) ត្រូវបានទាមទារ ក្នុងការ បញ្ជូនប្រជាពលរដ្ឋនៃរដ្ឋនោះ ទៅតុលាការ លុះត្រាតែតុលាការ ទទួលការសហការជាដំបូងពីរដ្ឋបញ្ជូន សម្រាប់ ការព្រមព្រៀងបញ្ជូន, *see* the Rome Statute, , *supra* note 3។

[42] ប្រជាពលរដ្ឋនៃភាគីមួយ (ភាគីទី១) ក្នុងដែនដីនៃភាគីមួយទៀត ដោយគ្មានការព្រមព្រៀងជាក់ច្បាស់ពីភាគីទី១ នឹងមិនត្រូវបានបញ្ជូន ឬផ្ទេរតាមមធ្យោបាយណាមួយ ទៅតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ដើម្បីគោលបំណងណាមួយឡើយ..., *see* Agreement between the Royal Government of Cambodia and the Government of the United States of America regarding the Non-Surrender of Persons to the International Criminal Court, available at http://guides.ll.georgetown.edu/c.php?g=363527&p=2456099

[43] Crime of Aggression Activated at the ICC: Does it Matter?, https://www.justsecurity.org/49859/crime-aggression-activated-icc-matter/

ក៏ប៉ុន្តែ សូមធ្វើការកត់សំគាល់ខ្លះៗ។ តាមទ្រឹស្តីច្បាប់អន្តរជាតិ កាតព្វកិច្ចក្នុងសន្ធិសញ្ញា ជាទូទៅ ចងចំណងដល់រដ្ឋណាដែល ចូលជាភាគី។[44] ការចូលជាភាគីនេះ ដោយស្ម័គ្រចិត្ត គ្មានការបង្ខំ។[45] ប្រទេសមហាអំណាច ប្រទេសអ្នកមាន ពិចារណា និងសម្រេចមិនចូលជាភាគី ជាការសម្រេចចិត្ត។ រដ្ឋនៅប្រទេសអាហ្វ្រិក បានសម្រេចចូលជាភាគី ដូចនេះ *តពអ* មានសមត្ថកិច្ចលើរដ្ឋទាំងនោះ។ ជាចុងក្រោយ ស្ថានភាពនៃសិទ្ធិមនុស្ស និងការគ្រប់គ្រងរដ្ឋនៃបណ្តាប្រទេសទាំងនោះ មិនបានត្រឹមត្រូវ ដែលនាំឲ្យមានបណ្តឹងទៅ *តពអ*។

ដោយសារការមិនទុកចិត្ត រួមផ្សំនិងការបារម្ភ រដ្ឋមួយចំនួន មាន ប្រទេសអាហ្វ្រិកខាងត្បូង ហ្វីលីពីន ក្នុងឆ្នាំ ២០១៨ខែកុម្ភៈ បានប្រកាសដកខ្លួនពី *តពអ*។[46] លោកប្រធានាធិបតី *Duterte* នៃប្រទេសហ្វីលីពីន មានឈ្មោះក្នុងបណ្តឹងរួចហើយទៅ *តពអ* ពាក់ព័ន្ធការសម្លាប់ក្នុងក្របខ័ណ្ឌនៃបង្ក្រាបអំពើជួញដូរគ្រឿងញៀន។[47] មិនមានបទប្បញ្ញត្តិណាហាមឃាត់ ការដកខ្លួនទេ។[48] ការចូលជាភាគី ឬដកខ្លួនលែងជាភាគី ជាកិច្ចអធិបតេយ្យភាព ដូចនេះ មិនមានឧបសគ្គផ្លូវច្បាប់ទេ។[49] ការចុះជាភាគីប្រទេសខ្លះត្រូវឲ្យមាន ការផ្តល់សច្ចាប័នដោយសភា។ វាមិនមានភាពច្បាស់លាស់ តាមវិធានអន្តរជាតិ ដែលថា ការដកខ្លួន ត្រូវមានការយល់ព្រមរបស់សភា។ តាមអ្នកនិពន្ធ វាគួរតែមានការឯកភាពឲ្យដកពីសភាផងដែរ។ នេះដើម្បីរក្សាឲ្យបាននូវសមាសភាពរដ្ឋជាភាគីឲ្យបានច្រើន

---

[44] *Vienna Convention on the Law of Treaties*, 23 May 1969, United Nations, Treaty Series, vol. 1155, p. 331, available at: https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a10.html [accessed 25 April 2019], Article 2(b).

[45] មាត្រា ៥១ និង ៥២, United Nations, *Vienna Convention on the Law of Treaties*, 23 May 1969, United Nations, Treaty Series, vol. 1155, p. 331, available at: https://www.refworld.org/docid/3ae6b3a10.html [accessed 12 November 2019]

[46] ICC Statement on The Philippines' notice of withdrawal: State participation in Rome Statute system essential to international rule of law, https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=pr1371

[47] *Id.*,

[48] 1. A State Party may, by written notification addressed to the Secretary-General of the United Nations, withdraw from this Statute. The withdrawal shall take effect one year after the date of receipt of the notification, unless the notification specifies a later date. 2. A State shall not be discharged, by reason of its withdrawal, from the obligations arising from this Statute while it was a Party to the Statute, including any financial obligations which may have accrued. Its withdrawal shall not affect any cooperation with the Court in connection with criminal investigations and proceedings in relation to which the withdrawing State had a duty to cooperate and which were commenced prior to the date on which the withdrawal became effective, nor shall it prejudice in any way the continued consideration of any matter which was already under consideration by the Court prior to the date on which the withdrawal became effective. Article 127 of the Rome Statute

[49] ICC Statement on The Philippines' notice of withdrawal, *supra* note 46.

តាមរយៈនូវការមិនងាយអនុញ្ញាត្យរដ្ឋដកខ្លួនស្រួលៗពេក។ ស្ថាប័ន អន្តរជាតិ គ្រាន់តែទទួល នូវការជូនដំណឹងជាផ្លូវការពីហ្វីលីពីន។ វាទំនងជាផ្អែកតាម ការអនុវត្តក្នុងស្រុក។ ករណី ហ្វីលីពីន មានបណ្តឹងទៅតុលាការកំពូល ប្រឆាំងរឿងនេះ។[50] ទោះបីជាយ៉ាងនេះក្តី ការដកខ្លួន នឹងយឺតពេល ប្រសិនដំណើរការស៊ើបអង្កេតជាផ្លូវការ ដោយ *តពអ* កើតមានរួចហើយ។ នេះករណី Burundi ដែលជារដ្ឋដំបូងដកខ្លួនបន្ទាប់ពីមានការស៊ើបអង្កេតជាផ្លូវការដោយ *តពអ* រួចហើយ។[51]

៤. សង្ខេប

តុលាការនេះ បានជួបបញ្ហាប្រឈមមួយចំនួនក្តី ក៏ប៉ុន្តែ មានចំណុចវិជ្ជមានជាច្រើនផងដែរ។ តុលាការ មានលក្ខណៈអចិន្ត្រៃយ៍ សម្រាប់វិនិច្ឆ័យសេចក្តីអំពើឧក្រិដ្ឋកើតឡើងនៅទូទាំងពិភពលោក។ យន្តការនេះ នឹងនាំឲ្យមានការថមថយនូវអំពើហិង្សា ដែលកំពុងកើតមានឡើង ដោយសារការសម្រេចចិត្តស៊ើបអង្កេតលើមេដឹកនាំ ដែលកំពុងចូលរួមក្នុងសង្គ្រាម។

តពអ បំពេញបន្ថែម លើតុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ដែលមានស្រាប់ ហើយក៏បំពេញបន្ថែមលើយន្តការតុលាការជាតិ កាត់ទោសបទឧក្រិដ្ឋក្រោមច្បាប់អន្តរជាតិ ពង្រឹងសមត្ថភាពតុលាការជាតិតាមរយៈការសហការ។ ICC ទើបតែមានដំណើរការ ហើយដែលមានការងារជាច្រើនត្រូវធ្វើ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការវាយតម្លៃលើសមិទ្ធផលជាក់លាក់ណាមួយ ត្រូវរងចាំពេលវេលា។

---

[50] Philippines Officially Leaves the International Criminal Court, https://www.nytimes.com/2019/03/17/world/asia/philippines-international-criminal-court.html

[51] Burundi deposited its instrument of ratification to the Rome Statute on 21 September 2004. Burundi withdrew from the Rome Statute, and the withdrawal took effect on 27 October 2017. The ICC may therefore exercise its jurisdiction over crimes listed in the Rome Statute committed on the territory of Burundi or by its nationals from 1 December 2004 to 26 October 2017, see https://www.icc-cpi.int/burundi 127.